

Praktinė priemonė globėjams

Laikinoji apsauga nelydimiems iš Ukrainos bėgantiems vaikams

Praktinė priemonė globėjams

Laikinoji apsauga nelydimiems iš Ukrainos bėgantiems vaikams

2022 m. lapkričio mėn.

Rankraštis baigtas rengti 2022 m. lapkričio mėn.

Nei Europos Sąjungos prieglobsčio agentūra (EUAA) ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA), nei bet kuris EUAA vardu veikiantis asmuo neatsako už tai, kaip gali būti panaudota šiame leidinyje pateikta informacija.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2022

PDF ISBN 978-92-9403-184-6 doi: 10.2847/218497 BZ-07-22-960-LT-N

© Europos Sąjungos prieglobsčio agentūra (EUAA), Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA), 2022

Viršelio iliustracija, Valeriy_G, © iStock, 2022 m.

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį. Naudoti arba atgaminti nuotraukas ar kitą medžiagą, kurių autorių teisės nepriklauso EUAA, galima tik gavus teisių turėtojų leidimą.

Turinys

Santrumpų sąrašas.....	4
Apie šį praktinių priemonių rinkinį.....	5
Ši priemonė dėl laikinosios apsaugos	5
1. Kas yra laikinoji apsauga?	7
2. Kas yra iš Ukrainos bėgantys vaikai?	9
3. Ką jūs, kaip globėjas, turite žinoti apie laikinąją apsaugą?.....	11
3.1. Kokios yra vaikų, kuriems suteikta laikinoji apsauga, teisės?	11
3.1.1. Visų vaikų atveju	11
3.1.2. Nelydimi vaikai.....	13
3.1.3. Vaikai, kuriuos lydi Ukrainos valdžios institucijų oficialiai paskirti globėjai	15
3.2. Kaip veikia laikinoji apsauga?	17
3.3. Kaip laikinoji apsauga yra susijusi su kitomis procedūromis?	18
4. Ką turi daryti globėjas?	22
Priedai.....	26
Papildomi šaltiniai	26
4.1. Globėjo vaidmens laikinosios apsaugos aplinkybėmis schema	28

Santrumpų sąrašas

Sąvoka	Apibrėžtis
ES	Europos Sąjunga
ES+ šalys	Europos Sąjungos valstybės narės ir asocijuotosios šalys
EUAA	Europos Sąjungos prieglobsčio agentūra
FRA	Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra
LAD	laikinosios apsaugos direktyva – 2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą
Tarybos įgyvendinimo sprendimas	2022 m. kovo 4 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga
UNHCR	Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras
Valstybės narės	Europos Sąjungos valstybės narės
VTK	Vaiko teisių konvencija

Apie šį praktinių priemonių rinkinį

Europos Sąjungos prieglobsčio agentūra (EUAA) ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA) suvienijo jėgas ir parengė praktinių priemonių rinkinį, skirtą nelydimų vaikų, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, globėjams. Šiuo rinkiniu siekiama padėti globėjams atlikti kasdienes užduotis ir įsipareigojimus prieglobsčio procedūros metu, įskaitant Dublino procesus ir laikinąją apsaugą. Taigi praktinių priemonių rinkinyje bus aptariamoms šios temos:

- laikinoji apsauga;
- įvadas į tarptautinę apsaugą;
- įprasta prieglobsčio procedūra;
- specialios prieglobsčio procedūros, pavyzdžiui, Dublino procesas arba pasienio procedūros.

Šiomis praktinėmis priemonėmis siekiama padėti globėjams geriau informuoti vaikus ir jiems pagelbėti proceso metu, taip padedant vaikams geriau suprasti atliekamų veiksmų svarbą. Taip vaikai galės prasmingai dalyvauti ir gebės priimti informacija grindžiamus sprendimus.

Gerai veikiančios globos sistemos yra būtinos siekiant apsaugoti vaiko interesus ir vaikų teises. Globėjų pareiga – užtikrinti, kad vykdant konkrečią procedūrą ir tol, kol bus priimtas ilgalaikis sprendimas dėl vaiko, būtų tenkinami bet kurie teisiniai, socialiniai, medicininiai ir psichologiniai poreikiai.

Rengiant praktines priemones, EUAA ir FRA konsultavosi su [Europos globėjų tinklu](#), skubiai įvertinusios poreikius praktinių priemonių tikslams ir temoms nustatyti.

Leidinių seriją sudarys kelios brošiūros, struktūrinės schemos ir plakatai, kuriuos bus galima pritaikyti nacionaliniam kontekstui, kur globėjai ir vaikai veikia kartu. Būtent dėl šios priežasties buvo įtraukti langeliai, kuriuos galima redaguoti.

Atsižvelgiant į šios serijos tikslinę grupę, priemonės parengtos remiantis FRA ir Europos Komisijos parengtu vadovu dėl globos ⁽¹⁾. Jos dera su FRA globėjams skirtais mokymo moduliais ⁽²⁾.

Ši priemonė dėl laikinosios apsaugos

Ši priemonė skirta laikinosios apsaugos temai. Tai yra pirmasis globėjams skirtos serijos leidinys. Juo siekiama padėti ES valstybės narės paskirtiems globėjams teikti paramą

⁽¹⁾ FRA ir Europos Komisija, *Be tėvų priežiūros likusių vaikų globa. Vadovas, kaip stiprinti globos sistemas siekiant rūpintis ypatingais vaikų, prekybos žmonėmis aukų, poreikiais*, 2014 m. birželio 30 d.

⁽²⁾ FRA e. mokymosi interneto svetainę galima rasti adresu: <https://e-learning.fra.europa.eu/>

perkeltiems vaikams iš Ukrainos, juos registruojant laikinajai apsaugai gauti ir jiems naudojantis savo teisėmis.

Priemonė yra suskirstyta į keturias dalis:

1. Kas yra laikinoji apsauga?

Laikinosios apsaugos direktyvoje nustatytos apsaugos ir teisių bendra apžvalga.

2. Kas yra iš Ukrainos bėgantys vaikai?

Šiame skyriuje nurodomi dažniausiai pasitaikantys iš Ukrainos į ES atvykstančių vaikų atvejai.

3. Ką jums, kaip globėjui, reikia žinoti apie laikinąją apsaugą?

Šiame skyriuje aptariami vaikai, kuriems suteikta laikinoji apsauga, teisių, registracijos laikinajai apsaugai arba bet kuriam kitam teisiniam statusui, kuris gali būti suteiktas vaikams, gauti, ir kurį galima plėsti klausimai.

4. Ką jums, kaip globėjui, reikia žinoti apie laikinąją apsaugą?

Šiame skyriuje nagrinėjama, kokį poveikį laikinoji apsauga gali turėti jūsų kasdienėms užduotims ir tai, kaip šiomis aplinkybėmis reikia taikyti apsaugos priemones.

Taip pat rasite du priedus, kuriuose išdėstyti:

- a) **papildomi ištekliai** su nuorodomis į papildomą informaciją apie laikinąją apsaugą;
- b) **schema**, parodanti jūsų pagrindines užduotis įvairiais laikinosios apsaugos etapais.

Galiausiai, priemonėje numatytos dvi papildomos funkcijos:

- **mėlyni langeliai** yra redaguojami langeliai, kuriuose galite pateikti savo šalies informaciją;
- **patarimų langeliai**, kuriuose rasite naudingų pavyzdžių ar patarimų, praversiančių kasdiniame darbe.

1. Kas yra laikinoji apsauga?

Laikinoji apsauga yra išimtinė priemonė, skirta skubiai ir laikinajai apsaugai teikti esant masiniam perkeltųjų asmenų, kurie negali grįžti į savo kilmės šalį, srautui iš ne ES šalių. Teisinis pagrindas nustatytas Tarybos direktyvoje 2001/55/EB (LAD) ⁽³⁾, kuri buvo priimta po 2001 m. buvusioje Jugoslavijoje vykusių konfliktų, tačiau ją pirmą kartą pasinaudota tik 2022 m. kovo mėn. po Rusijos karinės invazijos į Ukrainą.

LAD išdėstytos įvairios apsaugos gavėjų teisės ⁽⁴⁾:

- leidimas gyventi visą apsaugos galiojimo laiką (ji gali trukti nuo vieno iki trejų metų);
- tinkama informacija apie laikinąją apsaugą;
- galimybė įsidarbinti, laikantis profesinei veiklai ir nacionalinės darbo rinkos politikai bei bendrosioms įdarbinimo sąlygoms taikomų nuostatų;
- galimybė būti apgyvendintam tinkamomis sąlygomis arba gauti būstą;
- galimybė gauti socialinę paramą arba, prireikus, lėšų pragyvenimui;
- galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis;
- vaikų teisė į švietimą;
- švietimo suaugusiems, profesinio mokymo ir praktinės darbo vietos patirties galimybės;
- tam tikromis aplinkybėmis galimybė šeimoms susijungti;
- garantijos dėl galimybės pasinaudoti prieglobsčio procedūra;
- galimybė naudotis bankininkystės paslaugomis, pavyzdžiui, pagrindinės sąskaitos banke atidarymas;
- galimybė persikelti į kitą ES šalį, prieš išduodant leidimą gyventi;
- galimybė laisvai judėti ES šalyse (išskyrus gyvenamosios vietos valstybę narę) 90 dienų laikotarpiu per 180 dienų laikotarpį nuo leidimo gyventi priimančiojoje ES šalyje išdavimo dienos.

LAD buvo aktyvuota, siekiant iš Ukrainos bėgantiems žmonėms sudaryti sąlygas teikti prašymus dėl laikinosios apsaugos ir nedelsiant pasinaudoti apsauga ES. 2022 m. kovo 4 d. Tarybos įgyvendinimo sprendime (ES) 2022/382 nustatytos šios perkeltųjų asmenų kategorijos (2 straipsnio 1 dalis):

- Ukrainos piliečiai ir jų šeimos;

⁽³⁾ [2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB](#) dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą (2001 07 20, OL L 2125).

⁽⁴⁾ Žr. Europos Komisijos interneto svetainę dėl laikinosios apsaugos adresu: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en

- asmenys be pilietybės ir trečiųjų šalių, išskyrus Ukrainą, piliečiai, kuriems buvo taikoma tarptautinė apsauga arba lygiavertė nacionalinė apsauga, ir jų šeimos.

Be to, valstybės narės turi taikyti laikinąją apsaugą arba deramą apsaugą pagal savo nacionalinę teisę asmenims be pilietybės ir trečiųjų šalių, išskyrus Ukrainą, piliečiams, turintiems nuolatinį leidimą gyventi, išduotą Ukrainoje iki 2022 m. vasario 24 d., ir negalintiems saugiai ir ilgam laikui grįžti į savo kilmės šalį ar regioną.

Valstybės narės gali išplėsti laikinos apsaugos taikymo sritį kitoms kategorijoms, todėl tai gali būti kiti iš Ukrainos perkeltieji asmenys, kurie gali naudotis laikinąja apsauga jūsų šalyje ⁽⁵⁾.

Kitų kategorijų apsaugos gavėjai jūsų šalyje

Patikrinkite savo nacionalinės teisės aktuose, ar nėra kitų asmenų, kuriems gali būti suteikta laikinoji apsauga, grupių. Daugiau informacijos rasite naudodamiesi šiais ištekliais:

- EUAA platformos „[Who is Who](#)“ puslapiu apie laikinąją apsaugą;
- tinklalapiu „[ES solidarumas su Ukraina](#)“;
- FRA parengta nacionalinės teisės aktų, kuriais įgyvendinama laikinosios apsaugos direktyva pasirinktose valstybėse narėse, [apžvalga](#).

Be to, teisę į laikinąją apsaugą turintys asmenys turi teisę užpildyti ir pateikti tarptautinės apsaugos (prieglobsčio) prašymą arba prašyti pripažinti asmens be pilietybės statusą, jei yra numatyta bepilietybės nustatymo procedūra.

Patarimas

Skaitykite Europos Komisijos [informacijos puslapį nuo karo Ukrainoje bėgantiems žmonėms](#). Jis parengtas anglų, ukrainiečių ir rusų kalbomis, jame pateikta išsami informacija apie teises, taip pat visų valstybių narių atitinkamų valdžios institucijų kontaktinė informacija.

⁽⁵⁾ LAD 7 straipsnio 1 dalis.

2. Kas yra iš Ukrainos bėgantys vaikai?

Daug iš Ukrainos perkeltųjų asmenų yra vaikai, kuriuos dažniausiai lydi vienas iš tėvų, šeimos nariai ar giminystės ryšiais susiję suaugusieji, arba globėjai ar rūpintojai iš Ukrainos institucijų. Todėl kai kurie iš jų gali būti laikomi nelydimais vaikais, o kiti yra lydimi.

Nelydimi vaikai, įskaitant atskirtus vaikus

Pagal laikinosios apsaugos direktyvą, iš Ukrainos atvykstantys vaikai bus laikomi **nelydimais**, jei jie atvyksta į ES teritoriją nelydimi už juos pagal įstatymus ar papročių teisę atsakingo suaugusio asmens, kol jie nėra veiksmingai perduoti tokio asmens globai, arba vaikai, palikti be lydimo asmens po to, kai jie įvažiavo į valstybės narės teritoriją ⁽⁶⁾.

Nelydimi vaikai gali būti vaikai, kurie yra **atskirti**, tai reiškia, kad juos lydi giminaičiai arba pažįstami (nesiejami giminystės ryšiais) suaugę asmenys. Kai kuriais atvejais tėvai gali būti įgalioję ⁽⁷⁾ kitus suaugusiuosius keliauti su vaiku ir (arba) laikinai juo rūpintis. Pavyzdžiui, tai gali būti ukrainietės motinos, keliaujančios su savo ir kitos šeimos vaikais, atvejais. Kai kurie vaikai gali atvykti ir be tėvų, ir be atsakingų suaugusiųjų, ir jūs galite būti paskirtas jų globėju.

Perkelti vaikai iš Ukrainos, kuriems taikomas Tarybos įgyvendinimo sprendimas ⁽⁸⁾, turi teisę iš karto atvykus į ES gauti apsaugą, priežiūrą ir galimybę naudotis visomis pagrindinėmis teisėmis. Norint suteikti galimybę veiksmingai naudotis visomis teisėmis ir apsaugos priemonėmis, būtina, kad valdžios institucijos kuo greičiau sužinotų apie vaiko buvimą. Vaikams, kuriems netaikomas Tarybos įgyvendinimo sprendimas, gali būti taikoma kita nacionalinio ar regioninio lygmens apsaugos tvarka, kuria būtų įvertinti jų interesai ir *neqržinimo* principai.

Žvelgiant iš individualių kiekvieno atvejo aplinkybių perspektyvos, svarbu nustatyti, ar lydintis suaugusysis gali būti tinkamas tik kasdienei priežiūrai vykdyti, ar gali imtis ir tėvų pareigos, ir todėl vaikas nebūtų laikomas nelydimu.

Vaikams atvykus su suaugusiaisiais, kurie neturi jų laikiną atsakomybę už globą patvirtinančių dokumentų, jūsų šalies kompetentingos institucijos gali nuspręsti, kad įvertinus vaiko interesus lydintį suaugusįjį reikia paskirti vaiko globėju, kaip nustatyta LAD. Kitu atveju lydintis suaugusysis gali būti laikomas atsakingu už kasdienę priežiūrą, o vaikui ir (arba) lydinčiam suaugusiajam padėti laikytis nacionalinių procedūrų ir pasinaudoti nacionalinėmis paslaugomis gali būti paskirtas vietinis globėjas.

⁽⁶⁾ LAD 2 straipsnio f punktas.

⁽⁷⁾ Europos Sąjungos notariatų taryba, [Tarpvalstybinės notarinės praktikos įrankiai – vaikai iš Ukrainos kryžminė patikra](#).

⁽⁸⁾ 2022 m. kovo 4 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga, (2022 3 4, OL L 71).

Lydinčio suaugusiojo, kuris neturi dokumento, patvirtinančio Ukrainos sprendimą jį paskirti globėju, tinkamumo įvertinimas

Patikrinkite, ar jūsų nacionalinės teisės aktuose yra nustatyta, kokia institucija atsako už lydinčio suaugusiojo, kuris būtų arba taptų vaiko globėju, pajėgumų ir tinkamumo įvertinimą, ir kokių veiksmų reikia imtis pagal procedūrą.

Vaikai, kuriuos lydi kompetentingų Ukrainos institucijų paskirtas globėjas

Ukrainos atveju yra kitos dvi vaikų, kuriuos lydi kompetentingų Ukrainos institucijų paskirtas globėjas, kategorijos. Todėl teisiniu požiūriu tokie vaikai yra lydimi vaikai, tačiau jiems taip pat reikalinga papildoma apsauga ir nacionalinės vaikų apsaugos sistemos pagalba.

Tokios dvi kategorijos yra šios ⁽⁹⁾:

- vaikai, kurie gyveno Ukrainos institucijose ir kurie dažnai į ES atvyksta grupėmis ir yra lydimi kompetentingų Ukrainos institucijų paskirto globėjo;
- vaikai, kurie į ES atvyksta lydimi kompetentingų Ukrainos institucijų paskirto globėjo.

Atsižvelgiant į individualias vaiko ir Ukrainoje paskirto globėjo aplinkybes, gali būti reikalinga priimančiosios šalies vaiko apsaugos tarnybų pagalba ir priežiūra, siekiant papildyti globėjui priskirtą globą. Šią pagalbą galėtų sudaryti:

- vaikų registracija vaiko apsaugos sistemoje ir jų padėties stebėseną;
- jų apgyvendinimo ar susitarimo dėl priežiūros peržiūra;
- praktinė pagalba, siekiant užtikrinti galimybę lankyti mokyklą, gauti sveikatos priežiūros paslaugas ir kt. Tai, pavyzdžiui, gali būti pagalba padedant suprasti administracines formas ir jas užpildyti;
- užtikrinama vaikų ir Ukrainoje paskirtų jų globėjų galimybė pasinaudoti skundų nagrinėjimo mechanizmais;
- tikrinimas, ar vykdant tam tikras procedūras jiems reikalingas vietinis pagalbinis globėjas ar teisinis atstovas.

⁽⁹⁾ Europos Komisija, *Nelydimi ir atskirti nuo karo Ukrainoje bėgantys vaikai. Dažniausiai užduodami klausimai dėl registracijos, priėmimo ir priežiūros*, 2022 m.

3. Ką jūs, kaip globėjas, turite žinoti apie laikinąją apsaugą?

Jūs, kaip globėjas, turite žinoti:

- ar vaikui gali būti reikalinga laikinoji apsauga;
- vaikų teises apskritai ir papildomas nelydimų ir atskirtų vaikų teises;
- kaip užregistruoti vaiką laikinajai apsaugai priimančiojoje šalyje gauti;
- kitas teisinės alternatyvas, kuriomis vaikai gali naudotis ir kurios gali būti aktualios, pvz., tarptautinė apsauga, apsauga tapus prekybos žmonėmis aukomis, apsauga dėl jų amžiaus, speciali apsauga smurto artimoje aplinkoje atveju ir kt.;
- kaip pasinaudoti teisine pagalba, siekiant nustatyti tinkamiausią būdą įteisinti vaiko buvimą šalyje.

3.1. Kokios yra vaikų, kuriems suteikta laikinoji apsauga, teisės?

3.1.1. Visų vaikų atveju

Visi vaikai, įskaitant iš Ukrainos bėgančius vaikus, turi teisę pasinaudoti visomis JT vaiko teisių konvencijoje (VTK) nustatytomis teisėmis⁽¹⁰⁾. LAD nustatytos ypatingos valstybių narių prievolės saugoti vaikus, o Europos Komisija paskelbė rekomendacijas, kaip jas vykdyti⁽¹¹⁾.

LAD primenama, kad visi su vaikais susiję sprendimai turi būti priimami žiūrint **geriausių vaiko interesų**, laikantis VTK⁽¹²⁾ ir ES pagrindinių teisių chartijos⁽¹³⁾.

Vaiko individualias aplinkybes ir jo poreikius turi **vertinti** visi su vaikais dirbantys asmenys.

Vaikai turi būti **informuojami** apie jiems taikomas procedūras jiems suprantama kalba.

Vaiko **nuomonė** turi būti išklaudyta ir priimant su vaiku susijusius sprendimus į ją turi būti deramai atsižvelgta pagal vaiko amžių ir brandą.

⁽¹⁰⁾ JT Generalinė Asamblėja, [Vaiko teisių konvencija](#), 1989 m. lapkričio 20 d., Jungtinės Tautos, Sutarčių serija, 1577 tomas.

⁽¹¹⁾ [Komisijos komunikatas](#) dėl Tarybos įgyvendinimo sprendimo 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga, įgyvendinimo gairių (2022 3 21, OL C 126I).

⁽¹²⁾ Kaip nustatyta VTK 3 straipsnio 1 dalyje.

⁽¹³⁾ Europos Sąjunga, 24 straipsnis, [Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija](#), 2012 m. spalio 26 d., 2012/C 326/02.

Integruotu vaikų apsaugos atsaku užtikrinama, kad didžiausias dėmesys būtų skiriamas vaikams ir kad įvairiuose procesuose, kuriuose dalyvauja vaikai, būtų užtikrinta koordinacija tarp atitinkamų valdžios institucijų.

Iš Ukrainos perkelti vaikai turi tiesioginę teisę naudotis **švietimo sistema** tokiomis pačiomis sąlygomis kaip valstybių narių bei ES piliečiai. Praktiškai tai reiškia, kad jie turėtų turėti galimybę naudotis nacionaline švietimo sistema, kai tik tam sudaromos sąlygos ir paaiškėja, kad vaikai atitinka laikinosios apsaugos reikalavimus ir gali tinkamomis sąlygomis lankyti siūlomas pamokas ir užsiėmimus. Tai taikoma:

- net tuo atveju, jei vis dar nepradėta leidimo gyventi šalyje išdavimo procedūra;
- nelydimiems vaikams, net jei globėjo ir (arba) atstovo paskyrimo ir globos rūšies nustatymo procedūros tebevyksta arba jei vaikas vis dar yra laikino apgyvendinimo įstaigoje.

Jei yra juridinė teisė į ankstyvąjį **ugdymą** ir priežiūrą arba jei toks ugdymas ir priežiūra yra privalomi, galimybė tokiomis paslaugomis naudotis vaikams, kuriems suteikta laikinoji apsauga, turėtų būti suteikta tokiomis pačiomis sąlygomis kaip piliečiams.

Derėtų atsižvelgti į dokumentus, kuriuose nurodytas Ukrainoje įgyto išsilavinimo lygis (pvz., vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, anglų kalbos mokėjimą A1 lygiu, Ukrainos interneto platformas ir kt.).

Europos Komisija rekomenduoja vaikams taikyti **pagalbines priemones**, pvz., pasiūlyti parengiamuosius kursus, kad jiems būtų lengviau naudotis švietimo sistema ir joje dalyvauti ⁽¹⁴⁾. Tokios pagalbinės priemonės apima paramą įgyjant priimančiosios šalies kalbos žinias (pagrindinio ugdymo arba parengiamuosiuose kursuose, siekiant greitai pereiti prie įprasto ugdymo), mokinių kompetencijos lygių vertinimą, gairių apie priimančiąją šalį mokiniams ir tėvams teikimą, psichologinę pagalbą ir pagalbą mokytojams bei kitiems specialistams.

Vaikai turi turėti **galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis**, įskaitant profilaktinę sveikatos priežiūrą ir psichikos sveikatos priežiūrą bei psichologinę ir socialinę pagalbą. Į jūsų šalį atvykstantys vaikai gali turėti fizinės ar psichikos sveikatos problemų arba dėl konflikto padarinių jausti psichologinę įtampą, todėl jiems gali reikėti ypatingos priežiūros. Šiems vaikams turėtų būti užtikrinta reguliari ir specializuota sveikatos priežiūra tokiomis pačiomis sąlygomis kaip piliečiams vaikams.

Valdžios institucijos turėtų vaikams teikti **jų amžių atitinkančią informaciją** apie padėtį, jų teises ir taikomas procedūras bei paslaugas. Valdžios institucijos turėtų užtikrinti, kad visi su vaikais dirbantys specialistai, įskaitant pasienio pareigūnus, būtų **tinkamos kvalifikacijos** ir kad prireikus **dalyvautų vaikų apsaugos specialistai** ⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁴⁾ Europos Komisija, švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros generalinis direktoratas, [Pagalba į švietimą įtraukiant perkeltus vaikus iš Ukrainos. 2022–2023 mokslo metų svarstymai, pagrindiniai principai ir patirtis](#), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2022 m.

⁽¹⁵⁾ Tarybos įgyvendinimo sprendimo 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga, [įgyvendinimo gairės](#) (2022/C 126 I/01).

3.1.2. Nelydimi vaikai

Nelydimi vaikai turi ne tik pirmiau minėtas teises, bet ir specialių vaiko apsaugos poreikių, todėl jiems taikomos papildomos teisės ir apsaugos priemonės. Laikinąją apsaugą užtikrinama visapusiška apsauga ir galimybė greitai pasinaudoti šiomis nelydimų vaikų teisėmis.

Atstovavimas

Globėjas ir (arba) atstovas turėtų būti paskirtas kuo greičiau. Tai galima padaryti skiriant laikiną globėją, kol laukiama nuolatinio globėjo paskyrimo, arba skiriant už vaikų globą ir gerovę atsakingą organizaciją arba bet kurį kitą tinkamą atstovą. Europos Komisijos ⁽¹⁶⁾ nuomone, būtina, kad „tinkamu atstovavimu“ būtų užtikrinti specialūs vaikų poreikiai ir visų pirma įvertinti bei saugomi vaiko interesai.

Globėjai arba atstovai turi turėti reikiamą kompetenciją vaikų globos srityje, kad užtikrintų vaiko interesų apsaugą. Teisė vykdyti atstovavimą gali būti suteikiama tik tiems asmenims, kurie nėra teisti už su vaikais susijusius nusikaltimus (tikrinimas) ⁽¹⁷⁾.

Tarp iš Ukrainos atvykstančių nelydimų vaikų yra ir vaikų, kurie keliauja su giminaičiais ar šeimos draugais ir yra jų globojami, tačiau jie nėra oficialiai paskirti vaikų globėjais. Vaiko apsaugos institucijoms turėtų būti pranešama apie tokius vaikus, kad jos galėtų įvertinti, kokia pagalba reikalinga. Tai gali būti lydinčio suaugusiojo skyrimas teisėtu globėju, tuo pat metu skiriant vietinį pagalbinį globėją, kuris padėtų tokiam asmeniui vykdyti jo užduotis. Kita alternatyva – skirti teisėtą globėją iš priimančiosios šalies, tuo pat metu patikint globą lydinčiam suaugusiajam. Sprendimas turėtų būti priimtas atsižvelgiant į vaiko interesus.

Šeimos narių paieška ir šeimos susijungimas

Valdžios institucijos kuo greičiau turi pradėti vaiko šeimos narių, kurie gali gyventi kitoje vietoje, paieškos ir nustatymo procedūras. Jei šeimos nariai yra nustatyti, kuo greičiau pradėkite vaiko ir šeimos narių susijungimo procedūras, jei tai atitinka vaiko interesus.

LAD 15 straipsnyje šeimos nariai apibrėžti taip:

- vaiko branduolinė šeima: vaiko tėvai ir broliai ir (arba) seserys, arba, jei vaikas turi savo šeimą, jo sutuoktinis / partneris ir vaikai;
- artimi giminaičiai: artimi giminaičiai, kurie masinį srautą lėmusių įvykių metu gyveno kartu kaip šeimos nariai ir kurie tuo metu buvo visiškai ar daugiausia priklausomi nuo apsaugos gavėjo.

⁽¹⁶⁾ Europos Komisija, *Nelydimi ir atskirti nuo karo Ukrainoje bėgantys vaikai. Dažniausiai užduodami klausimai dėl registracijos, priėmimo ir priežiūros*, 2022 m.

⁽¹⁷⁾ Remiantis 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos *direktyvos 2011/92/ES* dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR (2011 12 17, L 335/1), 10 straipsniu.

Nelydimi vaikai su šeimos nariais, kuriems kitoje valstybėje narėje suteikta laikinoji apsauga, turėtų būti sujungti (pagal LAD 15 ir 26 straipsnius), atsižvelgiant į vaiko nuomonę, jo amžių ir brandą, taip pat į vaiko interesus.

Be to, iš Ukrainos atvykstantys vaikai, kurie turi kitoje valstybėje narėje esančių šeimos narių pagal skirtingą teisinę tvarką, taip pat gali būti su jais sujungti taikant kitus ES teisės dokumentus (pvz., Direktyvą 2003/86/EB (18), Direktyvą 2004/38/EB (19), Reglamentą (ES) 604/2013 (20), kai yra susiklosčiusi situacija, kur jie taikomi, arba vadovaujantis nacionaline teise (21)).

Tinkamas apgyvendinimas

Pagal LAD (22) valdžios institucijos nelydimus vaikus turi apgyvendinti

- a) su suaugusiais giminaičiais;
- b) su globėjų šeima;
- c) priėmimo centruose su specialiu vaikų aprūpinimu arba kitose patalpose, tinkamose apgyvendinti vaikus;
- d) arba su asmeniu, kuris prižiūrėjo vaiką perkėlimo iš šalies metu.

Kiek įmanoma, broliai ir (arba) seserys ir šeimos nariai neturi būti išskiriami, atsižvelgiant į konkretaus vaiko interesus ir vaiko nuomonę pagal jo amžių ir brandą.

Esant galimybei pirmenybė turėtų būti teikiama kitoms alternatyvoms, nei institucinei globai, tokioms kaip globėjų šeimos arba bendruomenės globa, vyresnių nei 16 metų paauglių pusiau savarankiško apgyvendinimo ir kt.

Globėjų šeimoms ir bendruomenėms ir (arba) organizacijoms, kurioms pagal nacionalinę teisę patikėta rūpintis nelydimais vaikais, kuriems suteikta laikinoji apsauga, už globojamus vaikus turėtų būti mokamos šeimos ir paramos išmokos, kaip nustatyta priimančiosios šalies nacionalinės teisės aktuose.

(18) 2003 m. rugsėjo 22 d. [Tarybos direktyva 2003/86/EB](#) dėl teisės į šeimos susijungimą, (2003 10 3, OL L 251).

(19) 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2004/38/EB](#) dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (tekstas svarbus EEE), (2004 4 30, OL L 158).

(20) 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) Nr. 604/2013](#), kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai (nauja redakcija), (2013 6 29, OL L 180).

(21) [Komunikatas](#) dėl Tarybos įgyvendinimo sprendimo 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2011/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga, įgyvendinimo gairių (2022/C1261/01), 2022 3 21.

(22) Pagal [2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyvos 2001/55/EB](#) dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimančius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą, 16 straipsnio 2 dalį, (2001 07 20, OL L 2125).

3.1.3. Vaikai, kuriuos lydi Ukrainos valdžios institucijų oficialiai paskirti globėjai

Vaikai, kurie gyveno Ukrainos institucijose, dažniausiai į Europą atvyksta palyginti didelėmis grupėmis, juos dažnai lydi globėjai ir (arba) socialiniai darbuotojai ir (arba) mokytojai iš tos pačios Ukrainos institucijos, kurioje jie gyveno. Kai kurie vaikai gali turėti fizinę ir (arba) psichikos negalią ir jiems gali reikėti specialios priežiūros.

Valdžios institucijos turi dėti pastangas nustatyti tokių vaikų grupių tinkamus bendruomeninius ir alternatyvios globos sprendimus, pavyzdžiui, mažesnėms 5–6 vaikų grupėms galėtų padėti įvairūs specialistai ir jos galėtų būti apgyvendintos netoli kitų grupių, kad galėtų palaikyti ryšį. Alternatyvios globos sprendimais turėtų būti užtikrinta gera pusiausvyra tarp būtinybės palaikyti grupės narių ryšius ir kokybiškos globos, laikantis deinstitutionalizavimo proceso, vaiko interesų principo ir JT Neįgaliųjų teisių konvencijos⁽²³⁾.

Kitas šiek tiek panašus atvejis yra vaikai, atvykstantys su draugais arba šeimos nariais, kuriuos kompetentingos Ukrainos institucijos oficialiai paskyrė globėjais prieš išvykstant iš Ukrainos. Ukrainoje paskirtiems globėjams, kurie patys yra perkeltieji asmenys, gali prireikti pagalbos dviejose srityse.

Ukrainos teisės aktų, kuriais skiriama globa, pripažinimas ir tikrinimas

Ukraina ir visos valstybės narės yra 1996 m. Hagos konvencijos dėl tėvų pareigų ir vaikų apsaugos susitariančiosios valstybės⁽²⁴⁾. Pagal šios konvencijos 23 straipsnio 1 dalį globėjo paskyrimas automatiškai pripažįstamas valstybėse narėse, netaikant formalios procedūros, jei tai atitinka vaiko interesus. Atskirais atvejais padedant pagal 1996 m. Hagos konvenciją paskirtoms centrinėms valdžios institucijoms ir Ukrainos konsulatams taip pat galima patikrinti globos dokumentų autentiškumą. Visais atvejais dalijantis informacija apie vaiką būtina atsižvelgti į asmens duomenų klausimus ir saugumo aspektus, susijusius su individualia situacija.

Centrinės valdžios institucijos gali padėti iš Ukrainos valdžios institucijų gauti įrodymų ir patikslinimų dėl nelydimų vaikų padėties (nustatyti tėvų buvimo vietą Ukrainoje ir su jais susisiekti, ieškoti šeimos narių, dokumentų ir kt.). Be to, pagal Tarybos reglamentą (ES) 2019/1111⁽²⁵⁾ paskirtos centrinės valdžios institucijos gali turėti galimybę padėti tais atvejais, kai ieškoma informacijos arba reikalingas valstybių narių teisminis bendradarbiavimas. Taip gali būti, pavyzdžiui, kai vienoje valstybėje narėje apgyvendintas vaikas turi brolių ir (arba) seserų kitoje valstybėje narėje ir reikia informacijos arba svarstomas vaiko perkėlimas.

⁽²³⁾ Europos Komisija, *Nelydimi ir atskirti nuo karo Ukrainoje bėgantys vaikai. Dažniausiai užduodami klausimai dėl registracijos, priėmimo ir priežiūros*, 2022 m. JT Generalinė Asamblėja, *Neįgaliųjų teisių konvencija: rezoliucija / priėmė Generalinė Asamblėja*, 2007 m. sausio 24 d., A/RES/61/106.

⁽²⁴⁾ Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija, *Konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje*, priimta 1996 m. spalio 19 d.

⁽²⁵⁾ *2019 m. birželio 25 d. Tarybos reglamentas (ES) 2019/1111 dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija)*.

Patarimas

- Savo šalies centrinių valdžios institucijų kontaktinius duomenis galite rasti adresu: <https://www.hcch.net/en/states/authorities>
- Europos teisminis tinklas informacinėje suvestinėje teikia daugiau informacijos apie Europos ir tarptautinius dokumentus dėl iš Ukrainos bėgančių vaikų adresu: https://e-justice.europa.eu/38593/LT/children_from_ukraine__civil_judicial_cooperation
- Europos Sąjungos notariatų taryba parengė formą, kurioje tėvai gali išreikšti savo pageidavimus dėl iš Ukrainos išvykstančio savo vaiko ir tėvų pareigų vykdymo, adresu: <https://enn-rne.eu/crossCheckUkrainianChildren>

Pagalba Ukrainos valdžios institucijų paskirtiems globėjams orientuotis nacionalinėje sistemoje

Kaip minėta pirmiau, gali būti, kad globėjai iš Ukrainos padeda nelydimiems ir atskirtiems vaikams, už kuriuos jie buvo atsakingi prieš išvykdami iš Ukrainos, tiek gyvenusiems tam tikrose institucijose, tiek globėjų šeimose. Kai kurie vaikus lydintys suaugusieji gali būti tapę jų globėjais juos perkėlus ir būti oficialiai paskirti globėjais.

Tokiems globėjams, kurie patys yra perkeltieji asmenys, gali reikėti papildomos ir išimtinės pagalbos suprasti procedūras ir siekiant būtino socialinio ir ekonominio savarankiškumo lygio, ypač tuo atveju, kai jie atsakingi ir už kasdienę vaiko (-ų) globą. Be to, kai kurie iš jų nėra profesionalūs globėjai ir turi mažai patirties bei kvalifikacijų, susijusių su globėjų užduočių vykdymu. Šiomis aplinkybėmis labai svarbu rasti būdų padėti globėjams vykdyti su globa susijusias užduotis.

Kai kuriose šalyse yra parengta naujų pagalbos Ukrainoje paskirtiems globėjams arba papildomos pagalbos jų globojamiems vaikams būdų. Toliau pateikti keli pavyzdžiai ⁽²⁶⁾:

- keli Italijos nepilnamečių teismai kelis kartus yra paskyrę vietos *protutori* (pagalbinius globėjus), kad padėtų globėjui ar rūpintojui iš Ukrainos;
- Nyderlanduose nacionalinė globos institucija „Nidos“ paskirta atsakinga už laikiną ir (arba) papildomą vaikų, kuriais rūpinasi Ukrainoje paskirti globėjai, globą, kad padėtų globėjams vykdyti jų užduotis;
- Belgija svarsto galimybę inicijuoti „lengvąją“ globą, t. y. sistemą, pagal kurią vietos globėjas padėtų Ukrainos globėjui (ir taip prisiimtų lengvesnes užduotis, palyginti su visaverte globa, bei, galiausiai, padėtų didesniai vaikų skaičiui).

⁽²⁶⁾ Europos Komisija, *Nelydimi ir atskirti nuo karo Ukrainoje bėgantys vaikai. Dažniausiai užduodami klausimai dėl registracijos, priėmimo ir priežiūros*, 2022 m.

Patarimas

Ukrainos globėjams siūlomos pagalbos Europos Sąjungoje gerosios patirties pavyzdžių galima rasti Europos globėjų tinkle ⁽²⁷⁾.

3.2. Kaip veikia laikinoji apsauga?

Vaikai turi teisę į apsaugą, visavertę globą ir galimybę naudotis visomis pagrindinėmis teisėmis iškart atvykus į jūsų šalį. Tai ypač svarbu, kai vaiką dėl laikinosios apsaugos turi registruoti vienas iš tėvų, globėjas arba atstovas, tačiau globėjas ir (arba) atstovas vis dar nepaskirtas arba nepripažintas.

Nelydimų ir atskirtų vaikų registravimas neapsiriboja vien jų registravimu gauti laikinąją apsaugą, bet taip pat apima ir jų registravimą pasienyje, įvažiuojant į priimančiąją šalį, ir registravimą į priimančiosios šalies vaiko apsaugos institucijoje.

Ne visos vaiko apsaugos institucijos tvarko jų saugomų vaikų registrą, todėl būtina asmenis laiku nukreipti į vaiko apsaugos tarnybas, kad būtų aktyvuota vaiko apsauga ir vaikų padėties stebėseną, ir netgi pradėtos globėjo paskyrimo procedūros.

Registracija vaiko apsaugos tarnybose skiriasi nuo registracijos dėl laikinosios apsaugos. Vaikų atveju laikinoji apsauga suteikia konkrečių teisių ir galimybę greitai pasinaudoti paslaugomis. Todėl itin svarbu, kad vaikai dėl laikinosios apsaugos būtų registruojami kuo greičiau.

Registracija dėl laikinosios apsaugos

Valdžios institucijos turi registruoti vaiko asmens duomenis:

- vardą, pavardę;
- pilietybę arba bepilietybę;
- gimimo datą ir vietą;
- šeimines padėtis;
- giminytės ryšį;
- taip pat gali būti paprašyta nuotraukos, pirštų atspaudų ir parašo.

Atskirto vaiko atveju taip pat turėtų būti pateikta informacija apie vaiką lydintį suaugusįjį.

Nelydimų vaiko atveju valdžios institucijos turi kuo greičiau paskirti globėjus ir (arba) atstovus. Tai, be kita ko, gali būti laikino globėjo paskyrimas, kol laukiama nuolatinio globėjo paskyrimo,

⁽²⁷⁾ Europos globėjų tinklas, *Žvilgsnis į gerąją patirtį dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, kurie iš Ukrainos atvyksta į ES, globos*, paskutinį kartą atnaujinta: 2022 m. liepos 21 d.

arba už vaikų globą ir gerovę atsakingos organizacijos atstovavimo, arba bet kurio kito tinkamo atstovavimo užtikrinimas.

Jei informacija apie registruotą vaiką reikia keistis su kitomis valstybėmis narėmis (pvz., šeimos susijungimo atveju), šiais duomenimis galima keistis per „DubliNet“, elektroninį tinklą, kuris naudojamas informacijai tarp nacionalinių valdžios institucijų perduoti, kaip nustatyta pagal Reglamentą (ES) Nr. 604/2013 ⁽²⁸⁾.

Atlikusios registraciją dėl laikinosios apsaugos, valdžios institucijos gali patvirtinti, kad vaikas yra laikinosios apsaugos gavėjas, ir išduoti leidimą gyventi šalyje apsaugos taikymo laikotarpiu, kuris nustatytas vieniems metams ir yra atnaujinamas.

Registravimas dėl laikinosios apsaugos jūsų šalyje

Patikrinkite savo nacionalinės teisės aktus, kad suprastumėte, kaip jūsų šalyje registruojamasi dėl laikinosios apsaugos. Naudingos informacijos galima rasti EUAA platformoje „Who is Who“ adresu: <https://whoiswho.euaa.europa.eu/Pages/Temporary-protection.aspx>

3.3. Kaip laikinoji apsauga yra susijusi su kitomis procedūromis?

Kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir vaikų dingimo prevencija

Vaikams ir nelydimiems nepilnamečiams kyla ypatinga rizika tapti prekybos žmonėmis aukomis.

Didžiąją daugumą iš Ukrainos bėgančių asmenų sudaro moterys ir vaikai ⁽²⁹⁾. Įgyvendinant visus veiksmus, kurių imasi pareigūnai ir specialistai, įskaitant jus, kaip globėją, būtina atsižvelgti į lyčiai atžvalgų ir vaiko teisėmis grindžiamą požiūrį.

Turėtų būti galimybė atsekti vaikus nuo to momento, kai jie išvyksta iš Ukrainos, iki atvykimo į paskirties šalį momento. Jūsų, kaip globėjo, pareiga – užtikrinti, kad vaikai būtų užregistruoti šalyje, kurioje jie šiuo metu yra arba gyvena. Nelydimi vaikai turėtų būti registruojami paskirties šalių vaiko apsaugos institucijose, kad kuo greičiau būtų pradėtos apgyvendinimo globos ir rūpybos institucijose procedūros.

⁽²⁸⁾ Europos Komisija, „Prieglobsčio prašymų perdavimas tarp valstybių narių. Veikiantis „DubliNet“ tinklas“, Briuselis, IP/03/1271, 2003 m. rugsėjo 19 d.

⁽²⁹⁾ Eurostatas, „Ukrainiečiai, kuriems liepos mėn. suteikta laikinoji apsauga“, 2022 m. liepos 9 d.

Vaiko apsaugos kompetencijų turinčių tarptautinių organizacijų ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimas ir įtraukimas sudarys palankias sąlygas vaikams pasinaudoti tinkamomis paslaugomis ir pagalba.

Nelydimiems nepilnamečiams ir iš institucijų evakuotiems vaikams taip pat kyla ypatinga rizika tapti prekyautojų žmonėmis išnaudojimo tikslais aukomis. Vienodai svarbu yra skirti ypatingą dėmesį negalią ar kitų specialių poreikių turinčių vaikų didesnei rizikai tapti prekybos žmonėmis aukomis ⁽³⁰⁾.

Vadovaujantis Europos Komisijos bendru kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planu ⁽³¹⁾, kovos su prekyba žmonėmis priemonės turėtų apimti:

- vykdomas patikras ir tinkamą visų su vaikais dirbančių suaugusiųjų, visų pirma globėjų šeimose, tikrinimą paisant vaiko interesus;
- informuotumo didinimo sesijas vaikams, atsižvelgiant į jų brandą ir supratimo lygį;
- pareigūnų, kurie bendrauja su galimomis aukomis, mokymą;
- visą parą kasdien veikiančias pagalbos linijas.

Kaip globėjas nepamirškite rizikos, kuri kyla tiek ne internete, pavyzdžiui, privataus apgyvendinimo pasiūlymų atveju, tiek internete, įskaitant socialinius tinklus ir internetą. Vaikui tapus prekybos žmonėmis auka, jam bus taikomos ES kovos su prekyba žmonėmis direktyvos ⁽³²⁾ nuostatos.

Atstovaujant perkeltiems nelydimiems vaikams, svarbu įvertinti apsaugos priemones, kurios galėtų padėti užkirsti kelią vaikų dingimui.

Patarimas

Vaikui dingus, nedelsdami informuokite teisėsaugos institucijas, suteikite informaciją apie vaiką ir praneškite karštajai pranešimų apie dingusius vaikus linijai, skambindami numeriu 116 000 (linija veikia 31 Europos šalyje, įskaitant visas valstybes nares). Informacijos apie konkrečią šalį galite rasti ir dingusių vaikų Europos tinklalapyje „Dingę vaikai Ukrainoje“ adresu: <https://missingchildreurope.eu/ukraine/>

Dingus vaikui, jūs, kaip globėjas, turėtumėte informuoti teisėsaugos institucijas. Be to, nacionalinės valdžios institucijos gali registruoti dingimą atitinkamose tarptautinėse ir

⁽³⁰⁾ Europos Komisija, [Bendras kovos su prekyba žmonėmis planas, skirtas mažinti prekybos žmonėmis grėsmes ir padėti galimoms aukoms, esančioms tarp nuo karo Ukrainoje bėgančių asmenų. Vadovauja ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatorių, 2022 m.](#)

⁽³¹⁾ Europos Komisija, [Bendras kovos su prekyba žmonėmis planas, skirtas mažinti prekybos žmonėmis grėsmes ir padėti galimoms aukoms, esančioms tarp nuo karo Ukrainoje bėgančių asmenų. Vadovauja ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatorių, 2022 m.](#)

⁽³²⁾ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2011/36/ES](#) dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR (2011 4 15, OL L 101).

nacionalinėse duomenų bazėse, įskaitant Šengeno informacinę sistemą (SIS), sukurtą Reglamentu (ES) 2018/1862 ⁽³³⁾, Interpolo pranešimų ir Europolo duomenų bazę.

Esant tikimybei, kad dingęs vaikas kirto sieną, teisėsaugos pareigūnai turi pateikti įspėjimą SIS sistemoje ⁽³⁴⁾. SIS sudaro sąlygas pareigūnams įtraukti ne tik „reaktyvius“ įspėjimus apie dingusius vaikus, bet ir „prevencinius“ įspėjimus dėl įvairių situacijų, tokių kaip:

- vaikai, kuriems kyla rizika, kad juos pagrobs vienas iš tėvų, šeimos narys ar globėjas;
- vaikai, kuriems kyla rizika, kad jie bus neteisėtai išvežti į užsienį, arba kurių atveju reikia užkirsti kelią jų kelionei apsaugos nuo prekybos žmonėmis tikslais, arba siekiant apsaugoti nuo priverstinio aktyvaus dalyvavimo karo veiksmuose.

Tarptautinė apsauga

Vaikai, kuriems suteikta laikinoji apsauga, arba vaikai, kurie nepatenka į LAD taikymo sritį, turi teisę bet kuriuo metu prašyti tarptautinės apsaugos.

Globėjo pareiga – užtikrinti teisinę pagalbą ir kokybišką teisinę paramą, siekiant padėti vaikui ir jį remti, sprendžiant, kuriuo teisiniu būdu bus geriausiai atstovaujama vaiko interesams. Kartais, atsižvelgiant į individualias kiekvieno vaiko aplinkybes, prieglobsčio prašymas galėtų geriausiai atitikti vaiko interesus. Šiuo atveju globėjas turi padėti vaikui pateikti tarptautinės apsaugos prašymą. Laikinoji apsauga gali būti sustabdyta, kol vaikas turi tarptautinės apsaugos prašytojo statusą ir teises. Jei užbaigus nagrinėjimą tarptautinės apsaugos prašymas atmetamas ir esama laikinoji apsauga vis dar taikoma ES, vaikui dar kartą bus suteiktas laikinosios apsaugos gavėjo statusas. Turite žinoti, kokia praktika taikoma jūsų šalyje, kad galėtumėte nuspręsti, ar turint laikinosios apsaugos statusą rekomenduoti prašyti tarptautinės apsaugos.

Nacionalinė vaikų apsauga

Kai kuriose šalyse nustatyti kiti nacionalinės apsaugos būdai, grindžiami jų nacionalinės teisės aktais. Nelydimų vaikų atveju turėtumėte žinoti visus teisinius kelius, kad galėtumėte įvertinti, kuris tinkamiausias vaikui, ir prireikus prašyti konsultacijos. Pavyzdžiui, nelydimas vaikas gali neatitikti laikinosios apsaugos suteikimo reikalavimų arba gali neatitikti pabėgėlio statuso suteikimo kriterijų, tačiau jam gali būti svarstoma suteikti humanitarinę apsaugą arba jam gali būti išduotas leidimas būti šalyje dėl jo nepilnametystės arba mokymosi tikslais. Yra šalių, kurios pripažįsta leidimą gyventi šalyje pagal jaunų suaugusiųjų, kuriuos globoja vaiko apsaugos tarnybos, socialines integracijos programas, ir sulaukus pilnametystės tokių asmenų dokumentai pakeičiami leidimu gyventi šalyje studijų arba darbo tikslais.

⁽³³⁾ 2018 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2018/1862](#) dėl Šengeno informacinės sistemos (SIS) sukūrimo, eksploatavimo ir naudojimo policijos bendradarbiavimui ir teisminiam bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose, kuriuo iš dalies keičiamas ir panaikinamas Tarybos sprendimas 2007/533/TVR ir panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1986/2006 ir Komisijos sprendimas 2010/261/ES, (2018 12 7, OL L 312).

⁽³⁴⁾ SIS reglamento 32 straipsnis.

Jūsų šalies alternatyvūs teisiniai keliai

Patikrinkite, ar jūsų nacionalinės teisės aktuose yra alternatyvių teisinių kelių.

4. Ką turi daryti globėjas?

Globėjui ypatingai svarbu kurti pozityvius, pasitikėjimu grindžiamus santykius su vaiku, kad būtų teikiamos veiksmingos paslaugos ir užtikrinamas tinkamas atstovavimas. Taip pat svarbu, kad visi su vaikais dirbantys specialistai kurtų pozityvius santykius su vaiku ir šeima (jei nėra priešasčių, rodančių, kad ryšys su šeima neatitinka vaiko interesų).

Ypatingai svarbu suprasti ir gerbti vaiko nuomonę, stipriąsias puses, poreikius ir tikslus pozityviems santykiams kurti. Šie pasitikėjimu grindžiami santykiai padės jums ir kitoms valdžios institucijoms priimti vaiko interesus atitinkančius sprendimus.

Sudarius sąlygas vaikui jaustis sprendimų priėmimo proceso dalyviu, jis bus skatinamas labiau įsitraukti.

Patarimas

Kaip globėjas galite patobulinti savo įgūdžius, kad geriau padėtumėte vaikui ir prisidėtumėte prie kitų vaiko apsaugos specialistų dedamų pastangų. FRA ir Europos Komisija parengė išsamų praktinį vadovą dėl nelydimų vaikų globėjų funkcijų, kurį visomis ES kalbomis galima rasti adresu: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care>

Internetinis kursas, kurį parengė FRA bendradarbiaudama su Europos globėjų tinklu, 2022 m. pabaigoje bus prieinamas internetu FRA mokymosi platformoje adresu: <https://e-learning.fra.europa.eu/>

Turėtumėte atkreipti dėmesį į šiuos aspektus, ypač nelydimų vaikų atveju, kai taikoma LAD.

Apsaugokite vaiko interesus, dalyvaudami vertinime ir užtikrindami, kad vaikai turėtų tinkamą galimybę pasinaudoti procedūromis.

Jūs, kaip globėjas, galite inicijuoti ir skatinti kompetentingų institucijų atliekamą tam tikros vaiko, kuriam atstovaujate, padėties vertinimą. Į šį vertinimą turėtų būti įtraukta rizika, kad nuo vaiko paskyrimo jūsų globai dienos praėjus kelioms dienoms vaikas dings. Kaip globėjas turėtumėte apie tai žinoti ir mokėti, kaip elgtis su vaikais, kurie patyrė smurtą artimoje aplinkoje arba prievartą, įskaitant seksualinę prievartą. Globėjai taip pat turėtų būti įtraukti į individualius globos planus, reguliariai pritaikomus pagal kintančius vaiko poreikius.

Atliekant šį vertinimą, taip pat reikėtų apsvarstyti ir nagrinėti visus su vaiku susijusius **galimus teisinius kelius**, pvz., laikinąją apsaugą, tarptautinę apsaugą, bepilietybės pripažinimą arba bet kurią kitą prieinamą nacionalinę apsaugą (pvz., leidimą būti šalyje dėl vaiko nepilnametystės, leidimą būti šalyje taikant nacionalinę apsaugą, pvz., humanitariniais pagrindais studijų tikslais

ar sveikatos sumetimais, specialią apsaugą smurto artimoje aplinkoje aukoms). Atsižvelgiant į šalį, tai gali daryti globėjas arba vaiko apsaugos institucijos, arba kitas globėjo padedamas specialistas.

Kaip globėjas turėtumėte padėti rasti ir įgyvendinti **ilgalaikį sprendimą**. Gali tekti svarstyti vaiko grąžinimą ir reintegraciją Ukrainoje, kai tai bus saugu. Atsižvelgiant į kiekvieną atvejį atskirai ir vadovaujantis vaiko interesų vertinimu, grąžinimas į Ukrainą gali būti neįmanomas ir (arba) gali tekti svarstyti kitus ilgalaikius sprendimus, pavyzdžiui, vaiko integraciją šalyje, į kurią atvykstama, jei vaikas paprašė tarptautinės apsaugos arba kito teisėto buvimo statuso ir jis buvo suteiktas; arba perkėlimą į trečiąją šalį ⁽³⁵⁾. Visais atvejais reikėtų užtikrinti pagarbą *negrąžinimo* principui ir vaikams būtina teikti tinkamą informaciją bei suteikti galimybę išsakyti savo nuomonę ir būti išklaustytiems.

Vykdykite teisinį atstovavimą, padėkite vaikui teisinėse procedūrose ir užtikrinkite galimybę pasinaudoti teisine pagalba ir konsultacijomis

→ **Registracija**. Kaip globėjas turėtumėte padėti vaikui užsiregistruoti dėl laikinosios apsaugos arba teikti prašymus vykdant kitas atitinkamas procedūras. Gali būti atveju, taip pat atsižvelgiant į aplinkybes, kai tarptautinės apsaugos prašymas vaikui gali būti geresnė alternatyva. Taip pat reikėtų tinkamai įvertinti šeimos susijungimo būtinybę. Taikant tokią procedūrą globėjas taip pat turėtų padėti vaikui.

→ **Laikinosios apsaugos** ir kitų teisinių procedūrų laikotarpiu jūs, kaip globėjas, turėtumėte lydėti vaiką į administracinius susitikimus, taip pat į galimus posėdžius ir pokalbius. Turėtumėte padėti vaikui pranešant apie sprendimus, įskaitant galimus perkėlimus ir (arba) perdavimus į kitą šalį, arba pranešant apie kitus ilgalaikius sprendimus.

Gali prireikti teisinės pagalbos arba konsultacijų, siekiant suprasti procedūrą ir padėti vaikui gauti laikinąją apsaugą, taip pat prireikus pradėti bet kurią apeliacinio skundo procedūrą.

Apskritai tikimasi, kad būsite vaiko advokatu ir užtikrinsite vaiko teises įvairių valdžios institucijų ir paslaugų teikėjų bei konkrečių procedūrų atžvilgiu.

Palengvinkite vaiko dalyvavimą, informuodami vaiką ir išklausydami jo nuomonę, sudarydami kitiems subjektams sąlygas atsižvelgti į vaiko nuomonę

Vaikai turi būti **tinkamai informuoti**, kad galėtų susidaryti savo nuomonę ir aktyviai dalyvauti procedūroje. Kaip globėjas, turėtumėte pranešti vaikui apie jo teises, prieinamas paslaugas ir įvairias procedūras, įskaitant konkrečius veiksmus ir galimus procedūrų rezultatus.

Gali būti, kad vaikas negavo tinkamos informacijos arba jos nesuprato, arba ją pamiršo. Jūsų, kaip globėjo, pareiga – užtikrinti, kad tinkama vaikui palanki informacija būtų jam suteikta jam suprantama kalba.

⁽³⁵⁾ Europos Komisija, [Veiksmų planas dėl nelydimų nepilnamečių \(2010–2014 m.\), COM\(2010\)213 final](#), Briuselis, 2010 m. gegužės 6 d., p. 12.

Patarimas

Gali praversti EUAA lankstinukas, skirtas vaikams dėl laikinosios apsaugos direktyvos, kuriame pateikiama informacija apie jų teises.

Jį galima rasti įvairiomis kalbomis, įskaitant ukrainiečių kalbą, adresu: <https://euaa.europa.eu/lt/publications/ka-reikia-zinoti-apie-laikinaja-apsauga-0>

LAD (16 straipsnio 2 dalyje) taip pat nustatyta **vaiko teisė būti išklaustyam**, kai nustatoma, kur jis bus apgyvendintas. Ši teisė taikoma priimant visus su vaiku susijusius sprendimus, be kita ko, dėl paslaugų teikimo ir administracinio bei teismo proceso. Vaikai gali turėti skirtingų poreikių, kad būtų išklaustyta jų nuomonė ir jie būtų išgirsti, pavyzdžiui, kai kurie vaikai gali būti drovūs, gali turėti klausos ar kalbos sutrikimų, kitiems gali prireikti vertėjo. Kai kurie vaikai gali būti pratę formuluoti ir išsakyti savo nuomonę, kitiems tai daryti gali būti sudėtingiau. Globėjas taip pat turėtų valdyti vaiko lūkesčius, nes valdžios institucijų sprendimai ne visada gali atitikti vaiko norus.

Iš Ukrainos bėgančių nelydimų vaikų atveju pareigūnai ir paslaugų teikėjai turi užtikrinti, kad vaikams būtų skirtas vertėjas ir kad vertimo paslaugos atitiktų kokybės standartus. Vertėjai neturėtų kištis į bendravimo turinį ir esmę, jie turi likti neutralūs ir stengtis vaiko nebauginti. Vaikai gali būti svarbi vertėjo lytis ir vaiko reikėtų paklausti, kokie yra jo pageidavimai, ypač tais atvejais, kai vaikas yra smurto ar išnaudojimo auka, arba kai pokalbio metu nagrinėjami jautrūs klausimai. Vertimas internetu ir (arba) telefonu gali būti naudingas tais atvejais, kai reikia greitos prieigos ir anoniminės paslaugos ir kai vietos mastu nėra prieinamos vertimo paslaugos ukrainiečių ar kitomis šnekamosiomis kalbomis.

Užtikrinkite vaiko saugumą ir gerovę

Svarbi užduotis – nustatyti specialius vaiko poreikius ir į juos reaguoti, be kita ko, nukreipiant vaiką į tokias reikalingas tarnybas, kurios išvardytos toliau.

→ **Apgyvendinimas.** Pagal LAD (16 straipsnį) valstybės narės nelydimiems vaikams turi suteikti apgyvendinimą ir joje nurodomas apgyvendinimas su suaugusiais giminaičiais, globėjų šeima, priėmimo centruose arba su asmeniu, kuris prižiūrėjo vaiką perkėlimo iš šalies metu. Jūs, kaip globėjas, turėsite užtikrinti, kad vaiko būstas būtų tinkamas ir kad taip pat būtų atsižvelgta į vaiko nuomonę dėl apgyvendinimo, kaip nurodyta 16 straipsnio 2 dalyje. Taip pat globėjas prižiūrės vaiko gyvenimą su giminaičiais ar rūpintoju, kad užtikrintų vaiko gerovę. Vaikui atvykus su vaikų grupe, pvz., su sporto komanda arba iš Ukrainos institucijos, rekomenduojama, kad vaikai palaikytų glaudų ryšį su kitais tokios grupės nariais, vengiant pakartotinio vaiko apgyvendinimo institucijoje.

→ **Galimybė gauti išsilavinimą.** Pagal LAD (14 straipsnio 1 dalį) jaunesniems kaip 18 metų asmenims suteikiama teisė į švietimą tomis pačiomis sąlygomis kaip priimančiosios šalies piliečiams. Jūs, kaip globėjas, turėtumėte užtikrinti, kad būtų suteikta galimybė į kokybišką švietimą ir kad vaikas lankytų mokyklą. Gali tekti padėti vaikui vykdyti bet kokius administracinius reikalavimus, pavyzdžiui, patvirtinti ankstesnius laipsnius ar diplomus, arba palengvinti galimybę lankyti kalbos kursus.

→ **Galimybė gauti medicininę ar kitą paramą.** LAD (13 straipsnio 4 dalyje) nurodyta, kad nelydimi vaikai yra asmenys, kurie gali turėti specialių poreikių, todėl jie turi teisę į medicininę ar kitą paramą. Tai galėtų apimti, pavyzdžiui, psichologinę pagalbą, teikiamą vaikams, kurie yra karo nusikaltimų liudytojai, arba paslaugas vaikams, kurie tapo išžaginimo aukomis. Jūs, kaip globėjas, turėtumėte užtikrinti, kad vaikas būtų nukreiptas ir turėtų veiksmingą galimybę pasinaudoti pagalbėmis paslaugomis.

→ **Šeimos susijungimas.** Globėjas turėtų skatinti glaudų ryšį su vaiko tėvais, jeigu nėra priežasčių manyti, kad tai neatitinka vaiko interesų. Jei vaikai nepalaiko ryšių su tėvais ar šeimos nariais arba nežino jų buvimo vietos, jūs, kaip globėjas, turėtumėte inicijuoti arba skatinti valdžios institucijas inicijuoti šeimos narių paiešką. Radus šeimos narius, turėtumėte skatinti šeimos susijungimą, įvertinę, ar šeimos narių paieška ir susijungimas atitinka vaiko interesus.

Šeimos susijungimo procedūra jūsų šalyje

Patikrinkite, ar jūsų nacionalinės teisės aktuose nurodyta organizacija, kuri yra atsakinga už šeimos narių paiešką jūsų šalyje, ir ar pateikta informacija dėl susijungimo procedūros.

Užtikrinkite ryšį su kitais specialistais

Jūs, kaip globėjas, turėsite užtikrinti, kad vaikas gautų visas reikalingas paslaugas, pvz., teises, socialines, sveikatos priežiūros, psichologines, materialines ir švietimo paslaugas. Šiuo tikslu turėsite palaikyti nuolatinį ryšį su vaiku ir bendradarbiauti su kitomis agentūromis, valdžios institucijomis, paslaugų teikėjais ir kitais asmenimis. Jūs esate vaiko kontaktinis asmuo ir ryšys tarp vaiko ir specialistų, kurie vaikui teikia priežiūros ir paramos paslaugas. Vaikų iš Ukrainos institucijų atveju tai galėtų apimti veiksmų derinimą su Ukrainos globėju ar suaugusiu asmeniu, kuris lydėjo vaikų grupę į ES.

Taip pat globėjas prireikus turėtų palengvinti vaiko ryšį ir bendravimą su kitais specialistais. Be to, turite gerbti vaiko teisę būti išklaustam ir ją remti, palengvinti vaiko dalyvavimą priimant visus su juo susijusius sprendimus.

Jūsų, kaip globėjo, pareiga taip pat apima vaiko padėties stebėseną ir kitų susijusių specialistų paramą, siekiant užtikrinti, kad visos teikiamos paslaugos būtų tinkamos ir atitiktų vaiko interesus.

Priedai

Papildomi šaltiniai

EUAA

EUAA platforma „Who is Who“ – informacijos apie pagrindinius suinteresuotuosius subjektus ir jų vaidmenį prieglobsčio ir priėmimo sistemose, šaltinis, remiantis nacionalinės politikos priemonėmis ir teisės aktais bei tai, kaip tai įgyvendinama praktiškai. Platformoje yra laikinajai apsaugai skirtas puslapis, kurį galima rasti adresu:

<https://whoiswho.euaa.europa.eu/Pages/Temporary-protection.aspx>

EASO, *Vaiko interesų apsaugos vykdant prieglobsčio procedūras praktinis vadovas*, 2019 m.

FRA

Nacionalinės teisės aktai, kuriais įgyvendinama ES laikinosios apsaugos direktyva pasirinktose ES valstybėse narėse, 2022 m. spalio mėn., nuolat naujinama.

Be tėvų priežiūros likę vaikai, rasti ne savo gyvenamojoje ES valstybėje narėje. Vaiko apsaugos stiprinimo gairės, daugiausia dėmesio skiriant prekybos žmonėmis aukoms, 2019 m.

FRA ir Europos Komisija, *Be tėvų priežiūros likusių vaikų globa. Vadovas, kaip stiprinti globos sistemas siekiant rūpintis ypatingais vaikų, prekybos žmonėmis auku, poreikiais*, 2014 m.

Europos globėjų tinklas

Ukrainai skirta informacija. Išteklių ir informacija dėl Ukrainos, paskutinį kartą atnaujinta 2022 m. spalio 7 d.

Europos Komisija

Nelydimi ir atskirti nuo karo Ukrainoje bėgantys vaikai. Dažniausiai užduodami klausimai dėl registracijos, priėmimo ir priežiūros, 2022 m.

ES solidarumo su Ukraina tinklalapį, kuriame pateikta informacija nuo karo Ukrainoje bėgantiems žmonėms, galima rasti adresu: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_lt

- Šiame tinklalapyje išdėstyta pagrindinė informacija apie teises kertant ES šalies sieną, tinkamumo reikalavimus dėl [laikinosios apsaugos](#) ir laikinosios apsaugos prašymo, taip pat apie [teises keliauti Europos Sąjungos teritorijoje](#).

UNHCR

Ukrainos pabėgėlių padėties duomenų portalas

Iš Ukrainos atvykstantiems vaikams ir jaunuoliams skirtą informaciją galima rasti UNHCR biurų šalyse pagalbos puslapiuose, pvz., Rumunija, Slovakija, Lenkija.

UNICEF

Gairės, skirtos perkeltų vaikų ir vaikų pabėgėlių apsaugai Ukrainoje ir už jos ribų. Kaip valdžios institucijos ir pagalbą teikiantys darbuotojai gali padėti iš Ukrainos dėl karo perkeltiems vaikams apsisaugoti nuo prekybos žmonėmis ir kitų rūšių išnaudojimo bei prievartos, 2022 m. kovo 10 d.

TMO

TMO Kovos su prekyba žmonėmis vietose, kuriose reikalinga humanitarinė pagalba, platforma.

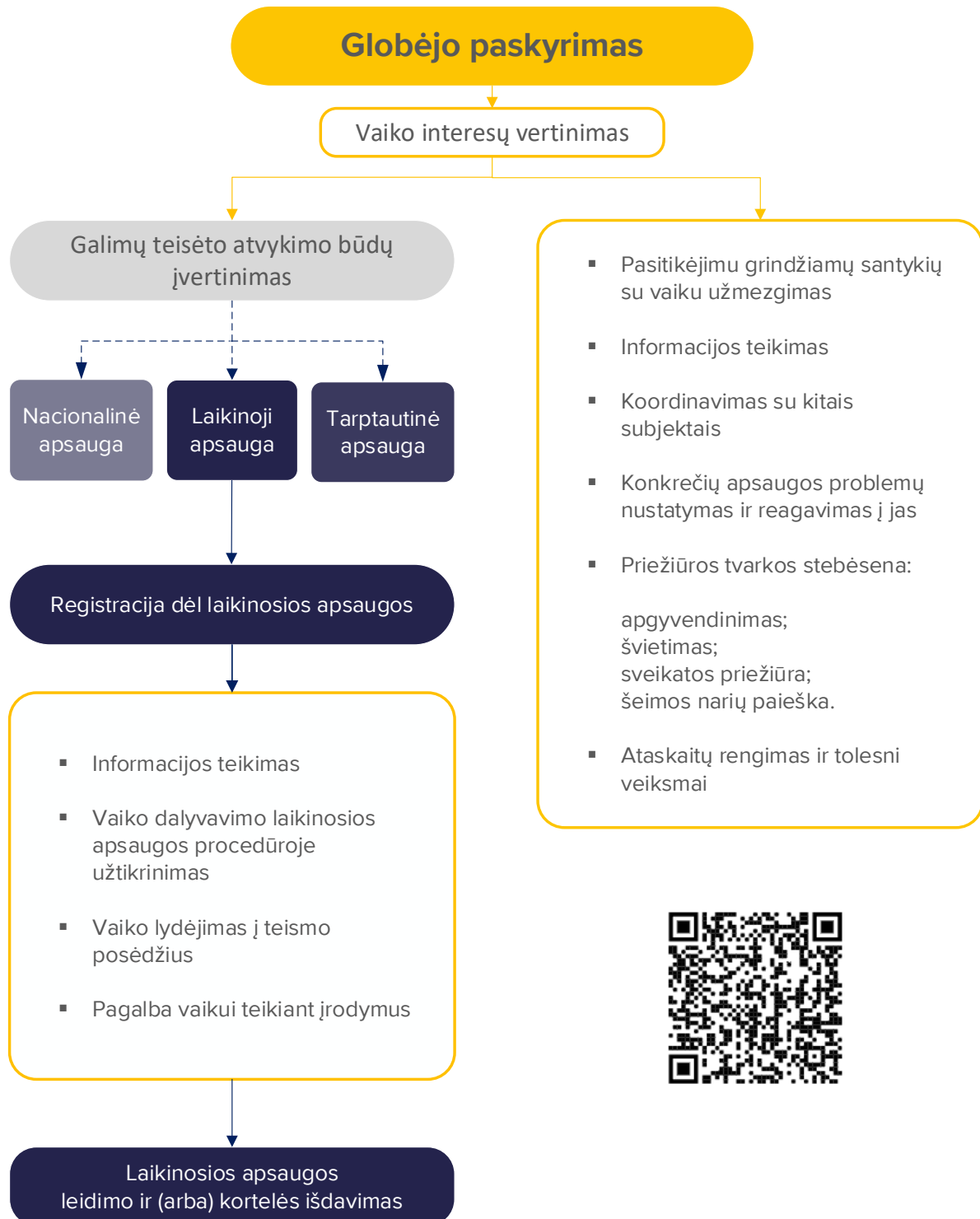
Pilietinės visuomenės organizacijos

Dingę Europos vaikai, Praktinės gairės dėl prekybos žmonėmis ir vaikų migrantų dingimo prevencijos ir atsako j tai, 2019 m.

Proguard, Ilgalaikis sprendimas. Integracija priimančiojoje šalyje.

4.1. Globėjo vaidmens laikinosios apsaugos aplinkybėmis schema

Publications Office
of the European Union

